

РЕГИОНАЛНИ ПРОФИЛИ: ПОКАЗАТЕЛИ ЗА РАЗВИТИЕ 2014

www.regionalprofiles.bg

11 ноември 2014 г.

За трета поредна година Институтът за пазарна икономика, в сътрудничество с Региостат, изготвя актуални социално-икономически профили на 28-те области в страната. Профилите представят състоянието и развитието на областите въз основа на 59 показателя, обединени в осем категории – икономика, инфраструктура, данъци и администрация, демография, образование, здравеопазване, околна среда и социална среда.

Тазгодишният брой на изследването „Регионални профили: показатели за развитие“ съдържа анализи на тема:

- Фискална политика и регионално развитие: Препоръки за промени в доходното облагане
- Кои области привличат най-значителни инвестиции и защо
- Пазарът на труда – път към възстановяване
- Групиране на областите според социално-икономическото им състояние и развитие

За пръв път изданието съдържа конкретни препоръки за реформи с цел подобряване на политиките на регионално развитие и в частност – повишаването на финансовата независимост на общините.

Основни изводи от социално-икономическите профили на областите

Добрите новини

1. Анализът разкрива бавни, но **осезаеми положителни тенденции на икономическо възстановяване**. Икономическата активност на населението се повишава, а заетостта в повечето области нараства през 2013 г., макар и все още да не достига предкризисните нива.
2. През последните две години са налице примери за бързо **възстановяващи се области, които успяват да привличат инвестиции въпреки кризата** и да предлагат по-добри условия на живот. Най-показателна в това отношение е област Бургас.
3. Благодарение на успешната реализация на проекти за опазване на околната среда **оценката на гражданите за нейното качество се повишава**, а делът на населението с достъп до канализация и този на хората, свързани с пречиствателни станции, нараства бързо.
4. През 2013 г. **регистрираните посещения в кината и театрите достигат рекордни за последните няколко години нива** – тенденция, която важи дори за по-малки области като, например, Търговище.
5. Усвояването на европейски средства масово се ускорява **през 2013 г. За трета поредна година шампион по усвоени средства на глава от населението остава област Габрово, следвана от област Бургас**.

Лошите новини

1. През последните години в сферата на образованието и здравеопазването протичат по-скоро негативни тенденции, които в голяма степен са следствие от **липсата на ясно изразен курс към реформи от страна на централната власт**. Обхватът и на двете системи е по-малък през 2013 г., отколкото през предходната година – например, здравноосигурените лица намаляват от 87,3 на 86,1%, а коефициентът на записване на населението в V-VIII клас спада от 81,0 на 79,7%.
2. Въпреки че ситуацията на пазара на труда се подобрява, голяма част от областите в страната не участват в този процес. През 2013 г. **заетостта на населението над 15-годишна възраст остава под 40% в седем области** – Видин, Враца, Ловеч, Монтана, Разград, Силистра и Търговище. Всичките те се намират в Северна България. По-голямата част от новите работни места се създават в южната част на страната.
3. Негативните демографски тенденции, следствие от ниска раждаемост и отрицателен прираст на населението, се запазват. През 2013 г. в страната вече **няма нито една област, в която децата на възраст до 15 г. да са повече от лицата над 65-годишна възраст**. Единствените области, в които населението се увеличава през 2013 г., са София (столица) и Бургас.
4. На фона на пускането в експлоатация на автомагистрала „Тракия“ са притеснителни и данните на Агенция „Пътна инфраструктура“ за спадащ относителен дял на пътната настилка в добро състояние.
5. Наблюдават се **сериозни дисбаланси по отношение на способността на отделните общини да усвояват европейски средства**. Претеглени към броя на населението през 2013 г. общо усвоените средства към 31 януари 2014 г. варират от 0 лв. до над 4 хил. лв. на човек в отделните общини. В над 50 общини усвоените средства са под 100 лв. на човек от средногодишното население през 2013 г., като сред тях се нареждат областните центрове Пловдив и Кюстендил.
6. Данните за динамиката на доходите на домакинствата в страната през последните 10 години говорят за **увеличаваща се пропаст между столицата и най-бедните области**. За периода 2004-2013 г. средногодишният темп на нарастване на доходите в столицата е 12,79% при среден темп за страната от 8,50%. Най-бавно нарастват доходите в област Ловеч – с едва 2,90% на година.
7. Електронните услуги и услугата „на едно гише“ се развиват бавно, като оценката на бизнеса за качеството на е-услугите се влошава спрямо миналата година. Понякога са и средните оценки за работата на местната администрация и възприятията за корупция.

Регионални профили: показатели за развитие 2014

Групиране на областите според оценките им в различните категории

ТЕМАТИЧНИ АНАЛИЗИ

Фискална политика и регионално развитие: Препоръки за промени в подоходното облагане

Проблемът

Свеждането на местното самоуправление до чисто административни функции – усвояване и разходване на средства, откъсването от местната икономика и липсата на възможности за провеждане на политики на практика обезсилват същността на политическия процес и са основни предпоставки за нефункциониращата демокрация на местно ниво. Липсата на финансова самостоятелност води и до по-малко инвестиции в регионите – както местни, така и чуждестранни.

Решението

Най-логичният и приложим сценарий е промяна в подоходното облагане – преотстъпване на 1/5 от приходите от подоходното облагане, прилагайки принципа "парите следват личната карта". Подобен вариант в най-пълна степен отговаря на представата за връзка между представителство и облагане – местната власт получава дял от облагането на доходите на местните жители. Посочената промяна автоматично превръща местния бюджет в зависим от заетостта и заплатите в областта (в т.ч. от дела на сивата икономика в т.нар. трудовоправни отношения). Едно такова решение задава правилните стимули – привличането на чужди инвеститори и премахването на пречките пред предприемачеството вече носят пряк финансов резултат за общината.

Кои области привличат най-значителни инвестиции и защо?

В периода до 2009 г. България се превърна в топ дестинация за чужди инвестиции. Въпреки това, разпределението на инвестициите показва огромни различия между областите. По-развитите територии се характеризират и с повече привлечени инвестиции, тъй като инвестициите са както фактор, така и следствие от развитието.

Показателите за инвестициите на областно ниво показват силна или умерена корелация с редица показатели за наличието и качеството на човешкия капитал. По-конкретно, проличават ясни двупосочни връзки между: инвестициите и дела на висшистите в местното население; инвестициите и механичния прираст; инвестициите и възрастовата зависимост на населението. Това навежда на извода, че политиката за преодоляване на демографската криза задължително трябва да включва подобряване на инвестиционната среда.

Пазарът на труда – път към възстановяване

Динамиката на броя на заетите през първите две тримесечия на 2014 г. и повишаващите се нагласи на бизнеса да разкрива нови работни места подкрепя прогнозите, че настоящата година вероятно ще бъде най-силната за пазара на труда от началото на икономическото възстановяване.

Въпреки че по-голямата част от подобрението се очаква в Южна България, повишаване на икономическата активност и заетостта на населението вече се вижда и в някои северни области като Варна, Габрово и Добрич. Възможно е заетостта в някои области да достигне и дори да надмине предкризисните си нива през 2014 и 2015 година.

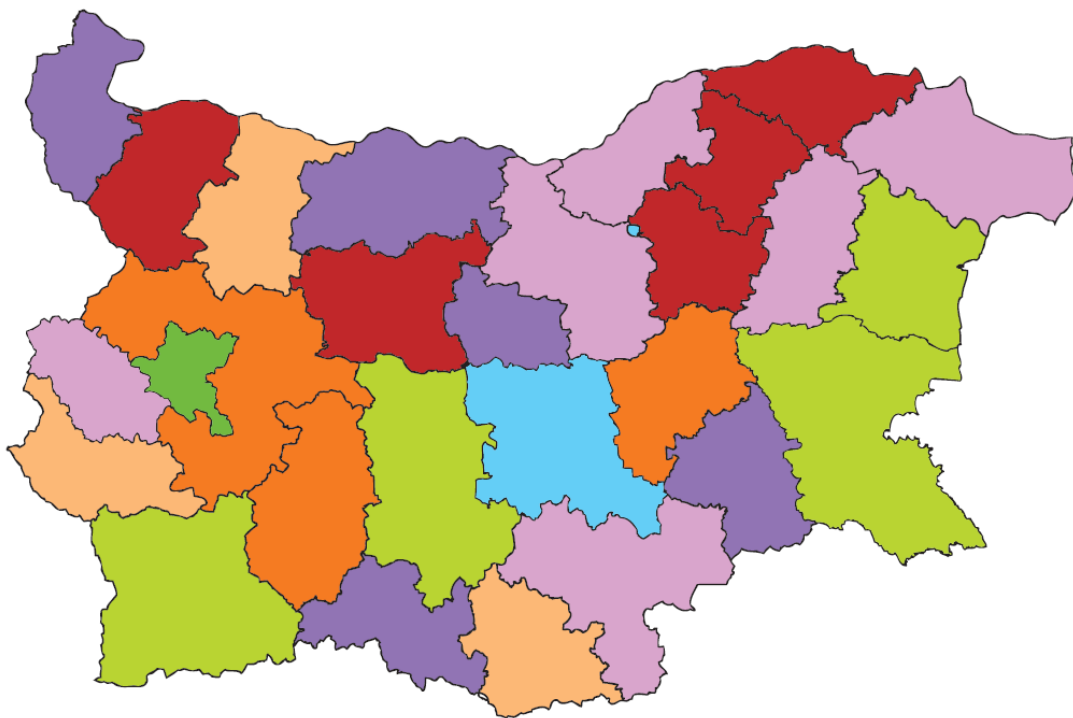
Поне на този етап възстановяването на пазара на труда изглежда се извършва не с помощта на политиките, провеждани на национално и местно ниво, а въпреки тях.

Типове регионални профили

Целта на образуването на клъстери от области е да се идентифицират и анализират специфични групи, чиито регионални профили са подобни. Този процес се извършва едновременно по всички показатели, характеризиращи социално-икономическото състояние и развитие на областите чрез използване на невронни мрежи.

Идентифицирани са 8 типа регионални профили:

 Много добро социално-икономическо състояние	 Контрасти в социално-икономическото развитие
 Добро социално-икономическо състояние	 Контрасти в социално-икономическото състояние и развитие
 Контрасти в социално-икономическото състояние	 Контрасти в социално-икономическото състояние, негативни тенденции
 Средно социално-икономическо състояние	 Много лошо социално-икономическо състояние

Изводи:

- През целия период на изследване София (столица) се отделя като самостоятелен клъстер, като различията между нея и останалите области не намаляват.
- Клъстерът с области в лошо социално-икономическо състояние увеличава състава си: през 2012 г. към него принадлежаша само две области, през 2013 г. - три, а през 2014 г. те вече са пет.
- Обхватът на профилите, характеризиращи се с лошо социално-икономическо състояние или с негативни тенденции на развитие, остава много по-широк, отколкото на тези с добри тенденции.